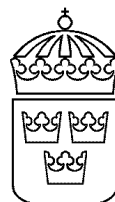

Försvarsutskottets betänkande

1999/2000:FöU5

Samhällets räddningstjänst, m.m.

1999/2000
FöU5

Sammanfattning

Utskottet behandlar i betänkandet 13 motioner från den allmänna motionstiden med yrkanden som har beröring med samhällets räddningstjänst. Det är frågor som bl.a. rör det allmänna säkerhetsmedvetandet, transport av farligt gods, monolet inom sotningsväsendet, gemensam teknik för radiokommunikation m.m.

Frågan om *transport av farligt gods*, som i dagarna fått ökad aktualitet genom den allvarliga gasololyckan vid bangården i centrala Borlänge, uppmärksammas särskilt av utskottet. Utskottet utgår ifrån att regeringen följer frågan om transport av farligt gods med uppmärksamhet och återkommer till riksdagen med en redovisning i denna angelägna fråga.

När det gäller *monolet inom sotningsväsendet* kan utskottet konstatera att denna fråga under lång tid varit föremål för ett omfattande utrednings- och beredningsarbete. Utskottet utgår ifrån att frågan kommer att beredas skyndsamt inom Regeringskansliet och att regeringen återkommer till riksdagen med förslag i ärendet, senast under nästa riksmöte. Utskottet anser att detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

En reservation (*s, v, c*) om monolet inom sotningsväsendet har fogats till betänkandet.

Motionerna

Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1999

1999/2000:Fö213 av Åke Carnerö m.fl. (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett utbildningsprogram för tvärsektoriellt olycksförebyggande arbete,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att vidareutveckla Räddningsverkets handlingsprogram vad gäller den enskilda människans förmåga till förebyggande åtgärder,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning om vardagens hot och risker.

1999/2000:Fö401 av Henrik Westman (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om införande av utbildning i samhällets skydds- och räddningstjänstfrågor.

1999/2000:Fö701 av Gudrun Lindvall m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avreglering av sotningsmonopolet.

1999/2000:Fö702 av Stig Sandström m.fl. (v) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en katastroffond.

1999/2000:Fö703 av Kenneth Lantz (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om transporter av farligt gods,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av ett samlat dokument över regelverk och ansvar när det gäller transporter av farligt gods.

1999/2000:Fö704 av Karin Enström (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om regler för vidaretransporter av farligt gods.

1999/2000:Fö705 av Jarl Lander och Ann-Kristine Johansson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ersättning för skador i samband med översvämningar av reglerade vattendrag.

1999/2000:Fö706 av Jarl Lander och Anita Jönsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nationella insatser vid kriser och katastrofer.

1999/2000:Fö707 av Lennart Daléus (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av brandförsvarsplaner för landets nationalparker,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en översyn av samordningsfrågor mellan olika myndigheter.

1999/2000:Fö801 av Bengt Silfverstrand och Marianne Jönsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förbud mot försäljning av smällare.

1999/2000:Fö802 av Torgny Danielsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om överföring av uppgifter från Sprängämnesinspektionen till Räddningsverket.

1999/2000:Fö803 av Gunnar Axén (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om radiokommunikation.

1999/2000:Ju223 av Berit Jóhannesson m.fl. (v) vari yrkas

3. att riksdagen hos regeringen begär att Räddningsverket får i uppdrag att utveckla åtgärder i syfte att öka andelen ungdomar med invandrarbakgrund inom brandmannayrket.

Utskottet

Samhällets räddningstjänst m.m.

Motionerna

I *kommittémotion Fö213 (kd)* anför bl.a. Kristdemokraterna att det behövs utbildning och information för att öka det allmänna säkerhetsmedvetandet i vårt samhälle och förbättra den enskilda människans förmåga att förhindra olyckor och möjligheter att agera på rätt sätt vid olyckor, katastrofer och störningar i infrastruktursystemen. Vårt utbildningssystem har liksom de frivilliga försvarsorganisationerna viktiga roller när det gäller att ge barn och ungdomar kunskap (*yrkande 1*). Vidare anføres också att Räddningsverkets program vad gäller den enskilda människans förmåga till förebyggande åtgärder bör utvecklas vidare så att det förmedlas ut i samhällets olika verksamheter och når den enskilda människan på olika sätt (*yrkande 4*). En utredning om vardagens hot och risker anser Kristdemokraterna bör tillsättas med syfte att bilda utgångspunkt för kunskapslyft och informationsspridning om de olyckor och påfrestningar vi kan utsättas för i det framtida samhället och hur olyckor kan förhindras (*yrkande 5*).

I *motion Fö401 (m)* av Henrik Westman framhålls också betydelsen av att öka riskmedvetenheten i samhället genom utbildning. En möjlighet att förbättra medborgarnas kunskaper i framtiden är, enligt motionären, om man i skolans utbildningsplan har en obligatorisk del som syftar till att öka riskmedvetandet och som ger kunskap om hur man kan undvika olyckor.

I *motion Fö706 (s)* av Jarl Lander och Anita Jönsson anføres att Sverige saknar ett nationellt program och en nationell expertgrupp för psykologiskt omhändertagande i samband med katastrofer. Motionärerna påtalar att i flera länder i Europa och i alla de nordiska länderna – utom Sverige – finns nationella, högspecialiserade grupper som ansvarar för de psykologiska insatserna.

I *motion Fö707 (c)* av Lennart Daléus pekar motionären på att nationalparken i Tyresta inte kunde skyddas effektivt när den hotades av brand, bl.a. beroende på bristande organisation. Slutsatserna av Tyrestabranden är, enligt motionären, att det rimligen bör finnas en effektiv organisation som kan möta hot, som t.ex. brand. För alla nationalparker bör därför brandförsvarsplaner upprättas (*yrkande 1*). Dessutom måste samordningsfrågorna mellan olika myndigheter vid katastrofer av detta slag bli föremål för en översyn (*yrkande 2*).

I *motion Ju223 (v)* av Berit Jóhannesson m.fl. anføres att rekryteringen till brandmannayrket är annorlunda än till andra yrkeskårer. Man rekryteras till en brandstation och börjar arbeta där. Därefter sker utbildning på Statens räddningsverks skolor. Invandrarungdomar har inte kontakter och känner inte till dessa rutiner. Ett aktivt arbete för att intressera ungdomar med utländsk bakgrund för brandmannayrket bör därför utvecklas. Ett samarbete mellan

Svenska Kommunförbundet, Statens räddningsverk och olika invandrarför-
eningar kan vara första steget för att få fram positiva exempel i syfte att
intressera invandringdomar för brandmannayrket (*yrkande 3*).

Utskottet

Utskottet anser att frågor om den *enskilda människans säkerhetsmedvetande*
och utbildning i detta ämne är angelägna frågor. I kommittémotion Fö213
(kd) yrkandena 1 och 4 samt motion Fö401 (m) tas sådana frågor upp. Med
anledning av detta vill utskottet erinra om att grundskolans kursplaner inne-
håller målsättningar för kunskaper i första hjälpen vid olycksfall samt att
kunna simma och hantera nödsituationer vid vatten. Utskottet har erfårit att
Statens skolverk till Utbildningsdepartementet har lämnat ett förslag till nya
målformuleringar för grundskolans kursplaner som omfattar att eleverna
utvecklar kunskaper om handlande i nöd- och katastrofsituationer. Dessa
förslag är under beredning inom Regeringskansliet och kommer att behand-
las under våren 2000.

Utskottet har också erfårit att regeringen den 22 april 1999 uppdrog åt Sta-
tens skolverk att sammanställa skolans insatser vid den katastrofsituation
som uppstod i samband med branden i Göteborg. Skolverket skall också
utarbete rekommendationer för hur skolan i framtiden kan organisera sina
insatser vid katastrofhjälp samt att granska effektiviteten i skolornas brand-
försvarssatsningar.

Utskottet vill därtill framhålla att Statens räddningsverks handlingspro-
gram för att stärka den enskilda människans förmåga att hantera olyckor
fortskrider i samarbete med frivilligorganisationer och samverkande myn-
digheter. Detta arbete skall enligt regleringsbrev redovisas kontinuerligt till
Regeringskansliet. Av Räddningverkets årsredovisning för år 1999 framgår
att utbildning i skydd mot olyckor har genomförts i regi av Svenska brand-
försvarsförbundet, Svenska Röda korset och Sveriges civilförsvarsförbund.
Totalt har ca 254 000 personer utbildats, varav 100 000 i brandkunskap, 72
000 i första hjälpen och hjärt- och lungräddning samt 82 000 i säkerhet och
överlevnad.

Utskottet kan således konstatera att det pågår ett arbete, såväl inom Re-
geringskansliet som inom Räddningsverket, i syfte att stärka den enskilda
människans säkerhetsmedvetande. Som utskottet ser det ligger detta i linje
med vad som efterfrågas i motionerna. Utskottet föreslår därför att riksdagen
inte bifaller *kommittémotion Fö213 (kd) yrkandena 1 och 4 samt motion
Fö401 (m)*.

I motion Fö213 (kd) yrkande 5 föreslås att regeringen tillsätter en *utredning
om vardagens hot och risker*. Syftet med utredningen, enligt motionen, skall
vara att bilda utgångspunkt för kunskapslyft och informations-spridning om
de olyckor och påfrestningar vi kan utsättas för i det fredstida samhället och
hur olyckor kan förhindras. Mot bakgrund av vad utskottet ovan anfört be-
dömer utskottet att det inte föreligger något behov av att nu tillsätta en utred-
ning i enlighet med vad som föreslås i motionen. *Yrkande 5 i kommittémot-
ion Fö213 (kd)* bör således inte bifallas av riksdagen.

I motion Fö706 (c) framhålls att Sverige saknar en nationell expertgrupp för *psykologiskt omhändertagande i samband med katastrofer*. I mars 1999 behandlade utskottet liknande motionsyrkanden (bet. 1998/99:FöU3 s. 11). Utskottet anförde då bl.a. att Socialstyrelsen och Statens räddningsverk i december 1997 redovisat ett uppdrag om psykiskt och socialt omhändertagande vid svåra olyckor och katastrofer, s.k. POSOM-verksamhet. Av redovisningen framgår att det är såväl Socialstyrelsens som Räddningsverkets uppfattning att katastrofberedskapen skall ses som en helhet där det psykiska omhändertagandet ingår som en viktig del. Det övergripande ansvaret för dessa frågor ligger inom Socialstyrelsens ansvarsområde medan Räddningsverket skall svara för vissa utbildningsinsatser.

Utskottet har erfårit att samtliga kommuner i Sverige blivit erbjudna s.k. POSOM-utbildning och att det i ca 85 % av kommunerna nu finns POSOM-grupper. Dessa grupper består av deltagare från socialkontor, räddningstjänst, skola, kyrka, polis och primärvård. Utöver POSOM-verksamheten finns också specialister organiserade i en ledningsgrupp inom akutsjukvården. Denna s.k. PKL-grupp (psykiatrisk och psykologisk katastrofledningsgrupp) består av bl.a. psykiatriker, psykologer, kuratorer och sjukhuspräster.

I det ovan nämnda utskottsbetänkandet (bet. 1998/99:FöU3) pekade också utskottet på det informella nätverk – Nätverket Enar – som Svenska kyrkans kriscentrum på Vårsta i Härnösand samordnar. Nätverket består av ett femtontal myndigheter och organisationer, bl.a. Försvarmakten, Landstingsförbundet, Statens räddningsverk, Rädda Barnen, Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen, Skolverket, Svenska Kommunförbundet och Överstyrelsen för civil beredskap. Nätverket bildades år 1997 och är ett informellt nätverk mellan olika aktörer inom området psykiskt och socialt kris- och katastrofarbete. Vid en svår händelse skall medlemmarna i nätverket omedelbart kunna samverka och stå till förfogande för bl.a. riksdag, regering, myndigheter, organisationer och enskilda.

Utskottet har också erfårit att professor Lars Weisaeth vid kontoret för katastrofpsykiatri i Oslo i förordet till sin bok om Krishantering – en handbok för vanligt folk bl.a. uttalat att den svenska POSOM-verksamheten har gjort att Sverige, internationellt sett, i dag ligger i täten inom detta område.

Enligt utskottets bedömning bedrivs en rad olika aktiviteter inom området för psykiskt och socialt omhändertagande vid svåra olyckor och katastrofer. Dessa olika aktiviteter anser utskottet vara mycket värdefulla och angelägna. Utskottet kan konstatera att dessa aktiviteter ligger väl i linje med vad som efterfrågas i motionen. Utskottet anser därför att *motion Fö706 (s)* inte behöver bifallas av riksdagen.

I motion Fö707 (c) yrkande 1 tar motionären upp behovet av *brandförvarsplaner* för landets nationalparker. När det gäller branden i Tyresta nationalpark, som motionären hänvisar till, har utskottet erfårit att Statens naturvårdsverk ännu inte avslutat sitt utvärderingsarbete med anledning av branden. I detta arbete, som förväntas bli avslutat under våren 2000, kommer även frågan om behovet av att upprätta brandförvarsplaner att övervägas.

Utskottet ser positivt på att frågan om brandförvarsplaner för våra nationalparker uppmärksammats i det utvärderingsarbete av Tyrestabranden som

nu pågår. Utskottet utgår i från att detta arbete leder fram till att sådana planer kommer att upprättas om behov därav bedöms föreligga. Mot bakgrund av vad utskottet nu anfört torde yrkandet i motion Fö707 (c) bli tillgodosett. Utskottet föreslår därför att riksdagen inte bifaller *motion Fö707 (c) yrkande 1*.

I samma motion pekar också motionären på att *samordningsfrågorna* mellan olika myndigheter bör ses över när det gäller katastrofer liknande branden i Tyresta nationalpark (yrkande 2). Utskottet vill med anledning av detta yrkande erinra om att regeringen nyligen förordnat en särskild utredare att analysera och lämna förslag till principer för att åstadkomma en förbättrad helhetssyn när det gäller planeringen för civilt försvar och beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred. I uppdraget ingår att ta ställning till om nuvarande funktionsindelning, myndighetsuppgifter och samordningssystem behöver ändras (dir. 1999:63).

Utskottet vill också erinra om de sektorsvisa genomgångarna som nu görs inom olika departement angående behov av åtgärder och författningsreglering inom områden som kan bli berörda vid svåra påfrestningar på samhället i fred. I dessa genomgångar skall särskild uppmärksamhet ägnas åt frågor som rör ledning, samordning och samverkan mellan staten och kommunerna och mellan olika myndigheter. Utskottet bedömer att det pågående beredningsarbetet inom Regeringskansliet, som utskottet nu redogjort för, ligger i linje med vad som efterfrågas i motionen. *Motion Fö707 (c) yrkande 2* behöver därför inte bifallas av riksdagen.

I motion Ju223 (v) tas frågan upp om utbildning av ungdomar med *invandrarbakgrund inom brandmannayrket*. Utskottet vill med anledning av denna fråga nämna att regeringen den 18 november 1999 uppdrog åt en särskild utredare att lämna förslag till en reformerad räddningstjänstlagstiftning (1999:94). I detta uppdrag ingår bl.a. att lämna förslag om räddningstjänstpersonalens kompetens och utbildning. För denna del av uppdraget uppdrogs samma dag åt Statens räddningsverk och Svenska Kommunförbundet att se över den kommunala räddningstjänstutbildningen.

Utskottet utgår ifrån att frågan om utbildning av ungdomar med invandrarbakgrund inom brandmannayrket kommer att behandlas i det nu pågående beredningsarbetet. Utskottet anser inte att det finns anledning att nu föregripa detta arbete. Något uttalande från riksdagen anser utskottet därför inte vara påkallat. Av det anförda följer att *motion Ju223 (v) yrkande 3* inte bör bifallas av riksdagen.

Transport av farligt gods

Motionerna

I *motion Fö703 (kd)* av Kenneth Lantz anförs att regeringen och statliga verk tillsammans har det totala ansvaret för övervakning och kontroll när det gäller transporter av farligt gods. Det är viktigt att rollfördelningen är tydlig och att departementen har den kompetens som krävs. Lika viktigt är det att det samlade regelverket för transporter av farligt gods är konsekvent och tydligt (*yrkande 1*). Vidare anförs i motionen att eftersom Sverige inte har ett

departement eller statligt verk med ett samlat ansvar inom området bör en rapport tas fram som visar hur det totala ansvaret nu är fördelat mellan olika departement och myndigheter. Det måste finnas en tydlighet i relation till de näringar som berörs om vart man skall vända sig vid behov av rådgivning och konsultationer (*yrkande 2*).

I *motion Fö704 (m)* av Karin Enström föreslås att tank- och lastfartyg med farligt gods styrs om till hamnar där befolkningskoncentrationen är betydligt lägre än i Stockholm och där det är möjligt att omlasta direkt till järnväg eller där vägnätet har bättre kapacitet. Motionären pekar på flera fördelar, bl.a. att miljöbelastningen i den redan hårt ansträngda Stockholmsregionen minskar, framkomligheten och trafiksäkerheten ökar och transporter av farligt gods minskar i befolkningstäta områden.

I *motion Fö802 (s)* av Torgny Danielsson m.fl. framhålls att det huvudsakliga tillsynsansvaret för lagstiftningarna om räddningstjänst, transport av farligt gods och allvarliga kemikalieolyckor respektive brandfarliga och explosiva varor är delat på Statens räddningsverk respektive Sprängämnesinspektionen. Detta skapar onödigt dubbelarbete och förhindrar effektiv målstyrning. I samband med den stundande översynen av räddningstjänstlagstiftningen anser motionärerna att det finns starka skäl att på nytt överväga frågan om att överföra uppgifter från Sprängämnesinspektionen till Statens räddningsverk.

Utskottet

I motionerna Fö703 (kd) yrkandena 1 och 2 samt Fö802 (s) tas frågor upp som bl.a. rör regelverk, rollfördelning, samordningsansvar m.m. inom området för transport av farligt gods. Utskottet har vid flera tillfällen behandlat dessa frågor, senast i maj 1998 (bet. 1997/98:FöU8).

Inledningsvis vill utskottet framhålla att regelverken för transport av farligt gods är i mycket hög grad internationella. Av regeringens utförliga redovisning om bl.a. samordning och myndighetsansvar på området i skrivelsen (skr. 1997/98:78) Transport av farligt gods framgår att de övergripande rekommendationerna för transport av farligt gods utarbetas av FN:s ekonomiska och sociala råd. Med FN-rekommendationerna som grund utarbetas regler för varje transportslag av olika organ inom FN och den internationella järnvägsunionen (OTIF). Det är detta arbete som har resulterat i de ovan nämnda särskilda reglerna för bl.a. transport av farligt gods på väg (ADR) och på järnväg (RID). Dessa regler har numera antagits av EU. Genom ADR- och RID-direktiven tillämpas således de internationella bestämmelserna för farligt gods-transporter på väg och på järnväg även vid nationella transporter.

EU har även antagit direktiv för tillsyn och kontroll av vägtransporter av farligt gods samt direktiv om särskilt utsedda säkerhetsrådgivare vid företag som transporterar farligt gods. Lagändringarna i lagen (1982:821) om transport av farligt gods rörande säkerhetsrådgivare trädde i sin helhet i kraft den 1 januari 2000. Av Räddningsverkets årsredovisning för år 1999 framgår att införandet av säkerhetsrådgivare på några års sikt förväntas öka kunskapen om transport av farligt gods och ge säkrare transporter. Räddningsverket

bedömer att examinationen av de ca 400 säkerhetsrådgivare som utbildats täcker en femtedel av behovet.

När utskottet i maj 1998 behandlade frågan om ansvarsfördelningen vid transport av farligt gods kunde utskottet konstatera att regeringens ställningstagande i denna fråga var ett oförändrat myndighetsansvar inom området transport av farligt gods, men med en förstärkt samordningsroll för Statens räddningsverk. Regeringen avsåg bl.a. att ge Räddningsverket ett tydligare mandat att samordna säkerhetsföreskrifterna för de olika transportslagen och att inrätta ett särskilt råd, knutet till Räddningsverket. Utskottet förutsatte att regeringen noga skulle följa utvecklingen av den i skrivelsen aviserade nyordningen inom området och återkomma till riksdagen om de av utskottet upprepade påpekandena om problemen med ansvarsfördelning och samordning inte löses på ett tillfredsställande sätt.

Utskottet har erfaren att det numera i Räddningsverkets instruktion finns föreskrifter om det särskilda rådet för samordning av säkerhetsföreskrifterna.

Enligt utskottets mening har ännu inget framkommit, som skulle aktualisera ett ändrat ställningstagande från utskottets sida i denna fråga. Utskottet förutsätter att regeringen även fortsättningsvis återkommer till riksdagen om problem med ansvarsfördelning och samordning inte kan lösas på ett tillfredsställande sätt. Mot bakgrund av vad utskottet ovan anfört bör därför *motion Fö703 (kd) yrkandena 1 och 2* samt *motion Fö802 (s)* inte bifallas av riksdagen.

Utskottet vill med anledning av yrkandet i motion Fö704 (m) om *omstyrning av farligt gods* erinra om vad utskottet ovan anfört om de gällande internationella bestämmelserna för farligt gods-transporter på väg och på järnväg. Dessa bestämmelser gäller även vid nationella transporter. Av regeringens skrivelse (skr. 1997/98:78) Transport av farligt gods framgår att säkerhetsarbetet med transport av farligt gods på regional och lokal nivå utgörs främst av vägvalsstyrning, kommunala riskanalyser och fysisk planering.

Med vägvalsstyrning avses alla de åtgärder som kan vidtas för att få transporter av farligt gods att gå på de vägar där i första hand konsekvenserna av en olycka blir så lindriga som möjligt. I ett regeringsuppdrag år 1998 redovisar Räddningsverket att detta arbete kontinuerligt bedrivs på två fronter. För det första pågår ständigt ett arbete med att finna metoder att i den befintliga infrastrukturen styra transporter till vägar och leder som är mest lämpliga. För det andra pågår ett arbete med att få in frågor rörande farligt gods som ett naturligt underlag i den regionala och lokala planeringsprocessen. I denna del syftar arbetet till att riskerna med transporter av farligt gods så långt som möjligt skall elimineras via ett genomtänkt samhällsbyggande.

När det gäller vägvalsstyrning spelar länsstyrelserna en viktig roll då många transportleder berör flera kommuner. I regeringens skrivelse (skr. 1997/98:78) Transport av farligt gods anförde därför regeringen att Räddningsverket, i enlighet med Länsstyrelse- och trafikutredningens förslag, borde erhålla utökad föreskriftsrätt för att kunna stödja länsstyrelserna i arbetet med vägvalsstyrning. Med stöd av trafikförordningen (1998:1276)

beslutar således länsstyrelsen om lokala trafikföreskrifter som gäller för transport av farligt gods.

Ur risksynpunkt anser utskottet att vägvalsstyrning är ett mycket värdefullt instrument för att kunna styra om transporter av farligt gods, så att befolkningstäta och miljöansträngda områden avlastas från sådana transporter. Utskottet inser dock att möjligheterna att styra om farligt gods i den befintliga infrastrukturen kan vara begränsade. Detta gäller inte minst i järnvägsnätet. Utskottet bedömer mot den bakgrunden därför det som särskilt viktigt att säkerhetsaspekten rörande transport av farligt gods tidigt kommer in i den regionala och lokala planeringsprocessen. Detta bäddar, som utskottet ser det, för en framtida säkrare ordning inom området för transport av farligt gods.

Mot bakgrund av de senaste årens allvarliga olyckor med farligt gods, inte minst den nyligen inträffade olyckan i Borlänge, då ett godståg med gasol spårade ur på bangården i centrala Borlänge, ser utskottet det som självklart att regering och berörda myndigheter m.m. tar initiativ till förändringar som ytterligare minimerar riskerna vid transport av farligt gods. Utskottet kan glädjande nog redan nu konstatera att Banverket i samarbete med Räddningsverket bildat en arbetsgrupp för transport av farligt gods på järnväg. Arbetsgruppen skall bl.a. kartlägga erfarenheter och risker samt föreslå eventuella åtgärder som kan reducera riskerna.

Utskottet utgår ifrån att regeringen följer frågan om transport av farligt gods med uppmärksamhet och återkommer till riksdagen med en redovisning i denna angelägna fråga.

Mot bakgrund av det anförda bedömer utskottet att yrkandet i motion Fö704 (m) på sikt torde bli tillgodosett. *Motion Fö704 (m)* behöver därför inte bifallas av riksdagen.

Katastroffond

Motionerna

I *motion Fö702 (v)* av Stig Sandström m.fl. pekar motionärerna på att det är näst intill omöjligt för den enskilde att försäkra sig mot olika typer av katastrofer. Ofta har det blivit så att staten i slutändan fått gå in och hjälpa de drabbade. Motionärerna föreslår att en fond byggs upp för att kunna ge ekonomisk ersättning till de drabbade när oförutsägbara katastrofer inträffar. Fondens storlek, som föreslås förvaltas av Överstyrelsen för civil beredskap, bör uppgå till 400–500 miljoner kronor. En del av fondens medel bör också kunna disponeras i förebyggande syfte.

I *motion Fö705 (s)* av Jarl Lander och Ann-Kristine Johansson anförts att de flesta översvämningsskador oftast uppstår på grund av för hög avtappning eller för kraftigt flöde i reglerade vattendrag i samband med kraftig nederbörd eller snabb snösmältning i fjällvärlden. Det är skador i samband med detta som allmänheten har svårt att få ersättning för. Privatpersoner som drabbas har ytterst små möjligheter att få rimlig ersättning för skadad eller förlorad egendom. Motionärerna föreslår, som ett förslag, att avsättning av en liten del av kraftindustrins vinster görs, genom att konstruera en fond som

täcker denna typ av skador. Förhandlingar bör tas upp med de vattenproducerande företagen om inrättandet av en riksomfattande fond som ersätter översvämningsskador efter reglerade vattendrag.

Utskottet

I motionerna Fö702 (v) och Fö705 (s) tas frågan upp om ersättning till enskilda i samband med inträffade katastrofer av olika slag. Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden i betänkandet (bet. 1997/98:FöU5) Ersättningsfrågor m.m. i samband med inträffade naturkatastrofer. Utskottet har nu erfart att regeringen år 1999 beslutat om direktiv för en översyn av räddningstjänstlagen m.m. (dir. 1999:94) samt att det inom Regeringskansliet skall genomföras departementsvisa genomgångar av åtgärder för författningsreglering i fråga om svåra påfrestningar på samhället i fred. Utskottet bedömer att de olika frågeställningar som kommer att aktualiseras i dessa sammanhang kommer att avse principer av det slag som tas upp i motionerna.

Utskottet vill också med anledning av yrkandena erinra om att det sedan år 1986 finns ett anslag på 25 miljoner kronor, som disponeras av Statens räddningsverk för förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor. Systemet bygger på att kommunen föreslår förebyggande åtgärder och ansöker om bidrag för åtgärderna hos Räddningsverket. Utskottet vill också erinra om att det därutöver även finns ett anslag på 25 miljoner kronor för ersättning för verksamhet vid räddningstjänst m.m. Genom detta anslag kan kommunen få ersättning för uppkomna kostnader vid genomförda räddningsinsatser. Utbetalningar till kommunerna har bl.a. skett för kostnader i samband med skogsbränder, jordskred, översvämningar, olyckor vid transport av farligt gods m.m.

Mot bakgrund av det pågående beredningsarbetet inom Regeringskansliet i de frågor som aktualiserats i motionerna, anser utskottet att ett eventuellt uttalande från riksdagen bör anstå till dess detta beredningsarbete är avslutat och regeringen lämnat riksdagen förslag i frågan. *Motionerna Fö702 (v) och Fö705 (s)* bör därför inte bifallas av riksdagen.

Sotning

Motionen

I *motion Fö701 (mp)* av Gudrun Lindvall m.fl. framhålls att det är på tiden att sotningsväsendet avregleras. Den tingens ordning som gäller hör inte en modern tid till. Den var möjligen motiverad under trästädernas tid, men borde i dag kunna ersättas med ett modernare system. Med en certifiering av kontrollanten, som naturligtvis kan vara sotare, torde inte brandskyddet försämrats. Motionärerna anför att vi ju ges ansvar att välja elektriker trots att elfel orsakar fler bränder i dag än felaktigt hanterade eldstäder och rökgångar. Monopolet leder inte bara till utebliven konkurrens, det leder också i många fall till en arrogans från sotarmästaren mot kunden eftersom man uppfattar sig som en myndighet.

Utskottet

Utskottet behandlade frågan om sotningsmonopolet i februari 1998 (bet. 1997/98:FöU2). Utskottet anförde då att utskottet vid ett flertal tillfällen behandlat frågan om bristen på konkurrens inom sotningsväsendet. Den särskilde utredaren med uppgift att föreslå förändringar som, utan att negativt påverka brandskyddet, befrämjar en ökad konkurrens och utvecklar fastighetsägarens inflytande över sotningen av den egna fastigheten har avslutat sitt utredningsarbete. I mars 1998 överlämnade Sotningsutredningen sitt slutbetänkande Sotning i framtiden (SOU 1998:45). Utredningen har lämnat två alternativa förslag. Det ena avser förändringar inom ramen för befintliga ansvarsförhållanden medan det andra förslaget innebär en avveckling av det s.k. sotningsmonopolet.

Tre riksdagsledamöter har under innevarande riksmöte ställt frågor för skriftliga svar till försvarsministern rörande monopolet inom sotningsväsendet. Vid tre tillfällen i december 1999 har försvarsministern svarat att mot bakgrund av utredningsförslagen och de synpunkter som kommit fram i samband med remisshanteringen bereds ärendet vidare i Regeringskansliet. Försvarsministern svarade också att regeringen fäster stor vikt vid att sotningssystemet är utformat på ett sätt som ger ett effektivt och väl fungerande brandskydd i landet. Likaså att regeringen ser det som angeläget att så långt möjligt inom ramen för detta övergripande krav befrämja en fungerande konkurrens till nytta för fastighetsägare och hyresgäster.

Utskottet har i samband med sina tidigare beredningar av frågan om bristen på konkurrens inom sotningsväsendet framhållit att utvecklingen inom många områden i dag går mot avreglering och ökad konkurrens. Denna utveckling har lett till en ökad effektivitet och en bättre kundanpassning inom många områden. Utskottet ser det därför som positivt att ett av förslagen från Sotningsutredningen är en avveckling av det s.k. sotningsmonopolet. Utskottet utgår från att en eventuell förändring av ansvarsfrågan inte kommer att påverka brandskyddet negativt.

Företrädare för Försvarsdepartementet har inför utskottet redogjort för sotningsärendets beredning inom Regeringskansliet. Vid denna redogörelse framkom att departementet bedömer att det behövs en ytterligare fördjupning i vissa frågor, bl.a. konsekvenserna i glesbygden och de avtalsjuridiska aspekterna om marknaden blir konkurrensutsatt.

Utskottet kan således konstatera att frågan om monopolet inom sotningsväsendet bereds vidare inom Regeringskansliet. Frågan har, som framgått, under lång tid varit föremål för ett omfattande utrednings- och beredningsarbete. Utskottet har naturligtvis förståelse för att konsekvenserna av ett hävande av monopolet måste belysas grundligt, så att fördelarna med en konkurrensutsatt marknad gagnar brandsäkerheten inom sotningsväsendet. Utskottet utgår dock ifrån att de fördjupade analyser i ärendet som återstår kommer att beredas skyndsamt och att regeringen återkommer till riksdagen med förslag i ärendet, senast under nästa riksmöte.

Vad utskottet nu, bl.a. med anledning av *motion Fö701 (mp)*, anført bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Övriga frågor

Motionerna

I *motion Fö801 (s)* av Bengt Silfverstrand och Marianne Jönsson hänvisas till den utredning (dir. 1998:88) som skall se över reglerna för hantering av pyrotekniska varor. I motionen föreslås att riksdagen gör ett uttalande, som i avvaktan på ett samlat ställningstagande till den nämnda utredningen, gör det möjligt för regeringen att omgående enligt dansk förebild förbjuda försäljning av smällare.

I *motion Fö803 (m)* av Gunnar Axén pekar motionären på att kombinationen av en gammal utrustning och de möjligheter som ny teknik ger leder till att behovet av en snabb uppgradering av kommunikationsutrustning för bland annat polis och den kommunala räddningstjänsten är stort. Frågan har utretts under en längre tid och det är dags att åtgärder vidtas för att dra så stor nytta som möjligt av gemensam teknik. Risker är annars stora att en rad myndigheter bygger egna system som inte förmår kommunicera med varandra. Motionären pekar på att i en statlig utredning (SOU 1998:143) Ett tryggare Sverige rekommenderas att ett nationellt system byggs med TETRA som standard.

Utskottet

Med anledning av yrkandet i motion Fö801 (s) om förbud mot *försäljning av smällare* har utskottet erfarit att Pyroteknikutredningens betänkande (SOU 1999:128) har överlämnats till försvarsministern och att betänkandet nu remissbehandlas. Utskottet bedömer att ett eventuellt uttalande från riksdagen bör anstå till dess beredningen inom Regeringskansliet i detta ärende är avslutat och förslag i frågan föreligger. *Motion Fö801 (s)* bör därför inte bifallas av riksdagen.

När det gäller *gemensam teknik för radiokommunikation* har utredningen (SOU 1998:143) Ett tryggare Sverige överlämnat sitt betänkande i december 1998. Utredningen har enligt sina direktiv (dir. 1997:92) haft till uppgift att utreda och lämna förslag på teknisk lösning, samverkansformer samt en lösning av ägarfrågorna när det gäller ett gemensamt radiosystem för polisen, den kommunala räddningstjänsten samt hälso- och sjukvården m.fl. Även att lämna förslag om lämplig huvudman för radiosystemet samt finansieringsformer ingick i uppdraget.

Utredningens slutsats är att radiosystemet TETRA (Terrestrial trunked radio) uppfyller uppställda krav för radiokommunikation för de samhällsviktiga verksamheterna. Denna slutsats stöds av tidigare studier som gjorts både inom Sverige och i andra länder. De aktörer som utredningen anser bör delta i det gemensamma nätet är polisen och tullen, kommunal och statlig räddningstjänst, landstingen, Försvarsmakten samt SOS Alarm. Utredningen har remissbehandlats och beredning av ärendet pågår för närvarande inom Regeringskansliet.

Enligt utskottets mening är det av största vikt för medborgarnas trygghet att samhället har väl fungerande kommunikationer för hantering av olyckor,

katastrofer, brottsbekämpning, samhällstörningar m.m. Utskottet har förståelse för att polis, räddningstjänst och sjukvård med flera måste ha goda kommunikationer såväl inom sin egen organisation som mellan de samverkande organisationerna för att kunna fullgöra sina uppgifter på bästa sätt. Utskottet ser det därför som positivt att regeringen initierat en utredning och att frågan nu bereds vidare inom Regeringskansliet. Ett uttalande från riksdagen – utöver vad som ovan anförts – anser utskottet bör anstå till dess regeringen tagit ställning i frågan och förslag till riksdagen föreligger. *Motion Fö803 (m)* bör därför inte nu bifallas av riksdagen.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *samhällets räddningstjänst m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö213 yrkandena 1, 4 och 5, 1999/2000:Fö401, 1999/2000:Fö706, 1999/2000:Fö707 yrkandena 1 och 2 samt 1999/2000:Ju223 yrkande 3,
2. beträffande *transport av farligt gods*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö703 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:Fö704 samt 1999/2000:Fö802,
3. beträffande *katastroffond*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Fö702 och 1999/2000:Fö705,
4. beträffande *sotningsmonopolet*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Fö701 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
res. (s, v, c)
5. beträffande *försäljning av smällare*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Fö801,
6. beträffande *gemensam teknik för radiokommunikation*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Fö803.

Stockholm den 25 april 2000

På försvarsutskottets vägnar

Henrik Landerholm

I beslutet har deltagit: Henrik Landerholm (m), Christer Skoog (s), Karin Wegestål (s), Stig Sandström (v), Åke Carnerö (kd), Rolf Gunnarsson (m), Ola Rask (s), Håkan Juholt (s), Berit Jóhannesson (v), Margareta Viklund (kd), Lars Ångström (mp), Erik Arthur Egervärn (c), Runar Patriksson (fp), Laila Bäck (s), Björn Leivik (m) och Lars Lindblad (m).

Reservation

Sotningsmonopolet (mom. 4)

Christer Skoog, Karin Wegestål, Laila Bäck, Ola Rask och Håkan Juholt (*alla s*), Stig Sandström och Berit Jóhannesson (*båda v*) samt Erik Arthur Egervärn (*c*) anser

dels att den del av utskottets anförande på s. 11 som börjar med ”Vad utskottet” och slutar med ”till känna” bort ha följande lydelse:

Mot bakgrund av vad utskottet nu anført behöver motion Fö701 (mp) inte bifallas av riksdagen.

dels att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *sotningsmonopolet*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Fö701,

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Motionerna	1
Utskottet	3
Samhällets räddningstjänst m.m.	3
Transport av farligt gods	6
Katastroffond	9
Sotning.....	10
Övriga frågor.....	12
Hemställan	13
Reservation	14
Sotningsmonopolet (mom. 4).....	14